

Vyjádření prezidenta republiky k tématu valorizace důchodů

15.3.2023 - Petr Pavel | Správa Pražského hradu

Slíbil jsem, že dnes oznámím, jak naložím se změnou zákona o důchodovém pojištění, který snižuje valorizaci penzí. Bylo to těžké rozhodování, protože ani jedna z možných cest není jednoznačně správná.

Snažil jsem se naslouchat argumentům vlády i opozice. Se zástupci opozice jsem se sešel ještě před začátkem projednávání tohoto zákona ve Sněmovně a v Senátu. Abych opozici vyšel maximálně vstříc, jejich argumenty jsem si dnes vyslechl ještě jednou.

Rozumím právním námitkám opozice, která je přesvědčena, že vláda prosadila zákon způsobem, který je protiústavní, a to hned ze dvou důvodů: kvůli jeho možné retroaktivitě, kvůli proceduře legislativní nouze, jež byla v tomto případě použita sporným způsobem.

Rozumím a dávám za pravdu také argumentům vlády a ekonomických odborníků, podle nichž je zpomalení růstu penzí potřebné. Z těchto argumentů jsou pro mne nejdůležitější tři: imorální valorizace podle dnes platného vzorce způsobuje, že důchody rostou zejména seniorům s vysokými důchody, zatímco ti nejchudší získávají podstatně méně. Navrhovaná úprava vládě umožní připravit takovou důchodovou reformu, která do budoucna ochrání příjemce nejnižších důchodů. Právě ti nejvíce trpí výrazným zvyšováním životních nákladů. Pokud by dnes prošla valorizace v původní variantě vysokého růstu, v následujících nejméně dvou letech by musel být výrazně omezen další růst důchodů, aby na ně stát vůbec měl bez dalšího významného zadlužování. Bylo by nesolidární, aby důchody rostly výrazně rychleji, než dnes rostou příjmy jiných skupin ve společnosti často také sociálně ohrožených, jako jsou například samoživitelé, nebo mladé rodiny s dětmi.

Na druhou stranu mám výhrady k tomu, jak nedostatečně vláda své důvody komunikovala.

Sdílím i námitku opozice, která kritizuje vládu za to, že do státního rozpočtu na rok 2023 nezahrnula žádné zdroje na mimořádnou valorizaci penzí, ačkoliv na to byla opakovaně z více směrů upozorňována.

Zákon jsem dostal k rozhodnutí před šesti dny, ale ujišťuji vás, že se jím intenzivně zabývám již více než tři týdny. Požádal jsem o expertní stanoviska několika předních ekonomů i ústavních právníků. Opakovaně jsem se s těmito odborníky radil.

Zatímco ekonomové se v podstatě shodují, že zpomalení růstu důchodů je v tuto chvíli nezbytné, ústavní právníci nejsou v pohledu na možnou protiústavnost tohoto zákona jednotní.

Ústava mi dává pouze dvě možnosti: buď zákon podepsat, nebo ho vrátit Poslanecké sněmovně k opakovanému projednání, jinými slovy použít veto.

Pokud bych využil celou lhůtu 15 dní, kterou mám na své rozhodnutí, mohl bych z ústavního odkladného veta učinit veto absolutní. Zneužil bych tím situace. Hned při první příležitosti bych výrazně navýšil sílu svých pravomocí oproti tomu, s čím počítá Ústava. Nechci být prezidentem, který využije každou příležitost, aby posílil svou moc za hranici jejího ústavního vymezení.

Pokud bych zákon dnes vrátil, Sněmovna by na přehlasování mého rozhodnutí měla necelý týden. Pokračovala by ale i nadále v režimu legislativní nouze, který je právě zdrojem kritiky kvůli možné protiústavnosti. Ta by ale vrácením do Sněmovny nezmizela, naopak by se spor o protiústavnost by se patrně ještě prohloubil. Obdobně by se opakovaným projednáním ve Sněmovně nedal vyřešit potenciální problém retroaktivity.

Umím si také představit, jak by projednávání mého veta vypadalo. V následujícím týdnu by se ve Sněmovně patrně opakovaly obstrukce, mnohahodinové proslovy na nesouvisející témata a nekonečná noční jednání. Nepřipadá mi odpovědné ani správné, aby o osudu tohoto zákona nakonec rozhodla větší fyzická výdrž jedné či druhé strany, větší urputnost a neústupnost, nebo dokonce porušování jednacích pravidel.

Proto jsem se rozhodl následovně: Zákon snižující valorizaci penzí jsem se rozhodl podepsat. Mám však stále pochybnosti o tom, zda není v rozporu s Ústavou.

Proto jsem přesvědčen, že je naprosto nezbytné, aby tento zákon přezkoumal Ústavní soud. Ústavní soud je jedinou institucí, která má pravomoc rozhodnout, zda je zákon v souladu s Ústavou, nebo nikoli. Ani já jako prezident tuto pravomoc nemám.

Opozice avizovala, že zákon napadne u Ústavního soudu. Pokud by to z nějakého důvodu nakonec neudělala, považoval bych za svou povinnost učinit podání k Ústavnímu soudu sám.

Na závěr mi dovoluete dvě poznámky.

Se znepokojením jsem přijal informaci o tom, že v pátek koaliční většina ve Sněmovně odmítla návrh opozice na mimořádnou schůzi ke zmrazení platů ústavních činitelů. V této tíživé době nemůžeme zpomalovat růst důchodů na jedné straně a současně ignorovat růst platů politiků v nezměněné podobě. Budu tedy apelovat na vládu, aby s opozicí jednala o úpravě, která zajistí, že se na úsporách budeme podílet všichni bez rozdílu.

To nejdůležitější, co bych na závěr chtěl říci, je, že celé bolestivé projednávání návrhu zákona snižujícího mimořádnou valorizaci je ve srovnání s tím, co máme před sebou, jen pouhou epizodou. Skutečně důležitá bude úprava standardního valorizačního vzorce a především komplexní důchodová reforma, ne pouze změna jednotlivých parametrů. Jsou to jedny z klíčových věcí, na kterých bude záviset stabilita veřejných financí a vyplácení důstojných důchodů v dlouhodobém horizontu. Toho nebude možné dosáhnout bez konstruktivního a zodpovědného přístupu vlády i opozice.

<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/vyjadreni-pr-ezidenta-republiky-k-tematu-valorizace-duchodu-16959>